

Як розпізнати прояви булінгу і що робити дітям, вчителям, батькам

Булінг — це прояв нетерпимості до прав людини і форма насильства, де постраждати може будь-хто, незалежно від гендерної ідентичності та віку. У школі від булінгу страждають як хлопці, так і дівчата. Жертвами цькування можуть стати навіть вчителі. Булінг суперечить таким базовим поняттям як толерантність, права людини, взаємоповага.

За [даними](#) Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), в Україні 67% дітей від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу, а 24% дітей були жертвами цькування. Крім того 40% опитаних дітей соромляться говорити про цькування, а 22% вважають це нормальним явищем.

Що таке булінг і яким він буває

Слово «булінг» походить від англійського bullying — бикування (переслідування). Булінг в школі — це дії або бездіяльність учасників освітнього процесу, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи, внаслідок чого може бути заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. Булінг буває:

- **фізичний** — нанесення тілесних ушкоджень;
- **економічний** — навмисне пошкодження особистих речей, вимагання грошей, крадіжки;
- **психологічний** — образи, погрози, непристойні жарти, ігнорування, шантаж, наклеп чи маніпуляції;
- **сексуальний** — жарти сексуального характеру, принизливі жести та образливі чутки, зйомки у роздягальнях, сексуальні погрози;
- **кібербулінг** — це переслідування за допомогою електронних пристроїв, в тому числі мобільних телефонів та інтернету.

Які ознаки булінгу і як довго він триває

Не варто булінг плутати із конфліктом. Конфлікт — це тимчасове непорозуміння між людьми через різні погляди стосовно того чи іншого питання. Сторони конфлікту зазвичай не мають фізичної або іншої переваги один над одним на відміну від булінгу, коли кривдник обирає слабшу за себе людину.

У булінгу зазвичай є три сторони — кривдник (булер), потерпілий (жертва) і спостерігачі. Ознакою булінгу є систематичність дій, в результаті яких потерпілі відчувають приниження, страх, тривогу або соціальну ізоляцію у колективі.

Тривати булінг може тиждень чи місяць, а може й довше. Все залежить від того, як себе поведуть не тільки постраждалий чи кривдник, а і спостерігачі, які соромляться чи бояться сказати про прояви булінгу. Іноколи спостерігачі не кажуть про це, бо підтримують самого булера.

Причини, що спонукають до булінгу

Все залежить від мети, яку кривдник переслідує. Здебільшого булер так самостверджується в колективі. Ще сьогодні подається багато негативної інформації по телевізору чи в інтернеті, агресивні комп'ютерні ігри теж можуть спонукати дитину до агресивної поведінки. Також причиною подібної поведінки може бути насильство в сім'ї. Коли батьки змушують дитину робити те, чого вона не хоче. Навіть якщо дитина стала тільки свідком такого насильства, все одно в подальшому вона «переносить» цей негатив на інших.

Як розпізнати, що дитина стала об'єктом булінгу і що робити

Зазвичай від булінгу страждають діти, які відрізняються від інших — кольором волосся, може якимись фізичними вадами. Хоча потерпілими можуть стати не тільки фізично слабші чи менш обдаровані діти. Навпаки, вони можуть гарно вчитися, бути

інтелектуально розвиненими, але, наприклад, одягатися не дуже привабливо. А буває причиною булінгу стає заздрість з боку однолітків.

Насамперед вчителі і батьки повинні звернути увагу на зміни у поведінці учня чи учениці:

- замкнутість, поганий настрій та пригніченість;
- погіршення успішності в навчанні;
- не бажання ходити у школу або дитина ходить до школи іншим шляхом;
- нестандартні розмальовки в зошитах чи на руках дитини.

Батьки повинні любити дитину. Якщо дитина міняється — це завжди помітно. Значить, настав час поговорити з нею. Тактовно і без тиску, щоб дитина довірилася і розповіла про свої проблеми. Дитина повинна бути впевнена, що вдома її зрозуміють, завжди допоможуть, дадуть пораду, а не покарають за якісь дії.

Як не допустити проявів булінгу в школі

Школа один із основних агентів гендерної соціалізації дитини. Саме на вчителів та вчительках лежить відповідальність за те, щоб вчасно виявити прояви булінгу і попередити його наслідки. Для цього потрібно:

- постійно вести роз'яснювальну роботу серед учнів усіх вікових категорій. Проводити теоретичні та практичні навчання. Для найменших школярів — це заняття у вигляді гри з використанням інноваційних технологій. Під час тренінгів та практичних уроків вчити дітей слухати один одного, поважати іншу думку і разом знаходити правильне рішення;
- у випадку проявів булінгу не треба замовчувати проблему, інакше це може привести до шкоди фізичному або психічному здоров'ю дітей;
- проводити тренінги з питань протидії булінгу для вчителів, адже вони теж можуть стати його жертвами з боку школярів.

Куди звертатися по допомогу

Дитина, яку переслідують у школі, має розповісти все батькам. Також вона може звернутися по допомогу до директора школи, класного керівника чи шкільного психолога. Діти і батьки можуть звернутися до служби у справах дітей при райдержадміністрації, а також до поліції за номером 102

Ще в Україні існує єдиний контакт-центр юридичної допомоги, куди можна зателефонувати за номером 0 800 213 103. Центр працює цілодобово, а дзвінки безкоштовні.

Якщо дитині необхідна психологічна допомога — слід звернутися на Національну дитячу «гарячу лінію» для дітей і батьків з питань захисту їхніх прав за номером 116 111 чи на національну «гарячу лінію» із попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації — 116 123 (для дзвінків з мобільного).

Відповідальність за булінг

Якщо дитині виповнилося 16 років, то відповідальність за вчинення булінгу неповнолітньої чи малолітньої особи карається штрафом від 850 до 1700 гривень або громадськими роботами від 20 до 40 годин.

Знущання, вчинені повторно або групою осіб, караються штрафом від 1700 до 3400 гривень або громадськими роботами на строк від 40 до 60 годин.

Якщо дітям, які вчинили булінг, не виповнилося 16 років, то відповідатимуть їхні батьки або особи, що їх замінюють. До них застосовується покарання у вигляді штрафу від 850 до 1700 гривень або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин.

Є покарання за приховування фактів булінгу. Якщо керівник школи не повідомить поліцію про відомі йому випадки цькування серед учнів, його оштрафують на суму від 850 до 1700 гривень або призначать виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% від заробітку.